

FA UN SEGLE O CENT ANYS: 1920-2020:
MÉS ENLLÀ DEL PRINCIPI DE PLAER.
 UN SENZILL HOMENATGE A FREUD

Fa un segle Sigmund Freud, (6.Mag.1856, Pribor (Txèquia)-23.Setembre.1939, Hampstead. Londres(Regne Unit), publicava un article que marcaria història en l'evolució del pensament freudià o psicoanalític: *MÉS ENLLÀ DEL PRINCIPI DE PLAER*. La meva reflexió o aportació la divideixo segons indico:

LECTURES

Certament no puc partir del text alemany per desconeixement d'aquesta gran llengua que va ser la primera vernacla on es traduïa la Bíblia per Martí Luter (setembre del 1522). El mètode que he emprat ha estat, en primer lloc, la lectura de la traducció directa al català "*Més enllà del principi de plaer*" per *Pere Folch*, a Monografies de Psicoanàlisi i psicoteràpia amb el qual tema es comença una nova col·lecció a l'any 1989 a Epaxs (Barcelona). En segon lloc, la traducció al castellà a Amorrortu, vol. 18 (2001), "*Más allá del principio de placer*" traduït per José L. Etcheverry i presentada també en "Obras escogidas de Freud" amb un pròleg de Jean Laplanche al 2015. En tercer lloc, i és la meva lectura principal, la traducció feta també directament de la llengua de Freud al castellà per *Joan Bauzá*, psicoanalista lacanià, resident a Barcelona, amb un títol diferent: "*La otra cara del principio de placer*" (Jenseit des Lustprinzips) que trobareu a www.auladepsicoanalisis.com (6.octubre.2011). No he considerat necessari les traduccions al francès o a l'italià. He cregut suficient amb aquestes dues llengües. No he considerat tampoc els comentaris, que en són moltíssims, doncs no és el meu objectiu d'aquesta aportació. Confiam en surtin molt d'altres en ocasió del centenari com ha estat, per exemple, la *Revue française de la psychanalyse*. Éditorial, *Cent ans après. Au-delà du principe de plaisir*. 2020/4 (Vol.94) a PUF. Un debat de plena actualitat i necessari en el context mundial de la COVID-9, que és a contemplar "no una època de canvi, sinó un canvi d'època". Un tsunami de màxima categoria o un moviment profund tectònic que està arrabassant-ho tot. Altrament dit: EMERGEIX UNA

NOVA CULTURA o UNA NOVA CONSCIÈNCIA junt amb una societat de coneixement, de innovació i canvi continu, però aquesta vegada GLOBAL. I el gran quòdlibet: Què significa global, quan no som una societat ni agrària, autoritària ni industrial, sinó científic-tècnica sense axiologia integral? Però no és el tema d'avui, la qual cosa no vol dir que el pensament psicoanalític no tingui res a dir, ans tot el contrari. És un llenguatge actual i molt antropològic sempre que es faci de forma entenedora per al públic en general, com Freud ho va fer en les seves conferències (0) i no únicament per al clan especialista.

INTENCIÓ

La meua intenció no és entrar en aquest debat de la globalització ni en fer comentaris a l'article, sinó de forma especial considerar algun paràgraf que Freud tancava. No tant allò que no va dir sinó allò que no acceptava. Freud era tallant amb les seves premisses. Cosa a respectar, però també a evitar per no dogmatitzar i poder criticar constructivament. Freud és fill de les seves coordenades d'espai i temps, o de les circumstàncies geogràfiques i històriques. Això sí, una persona d'avançada en aquells moments. Aquest és un punt característic del ver pensament psicoanalític: Ser punta de llança en el coneixement de l'ésser humà i més en el segle que ens trobem on vivim immersos en una nova visió de l'Ésser Humà.

HISTÒRIA

100 anys són molt d'anys: Un segle. Freud va fer la redacció entre març i maig del 1919. La va deixar reposar i la va continuar al març del 1920. Serà a desembre d'aquest mateix any quan sortia publicada a Internationaler Psychoanalytischer Verlag (1920). Freud tenia una gran mirada o una gran visió de l'Ésser Humà per bé que amb tonalitat pessimista. Analitzava bé l'ésser humà concret. Doncs havia de partir d'aquest territori per poder fer un mapa psiquista a continuació. Un mapa que, al meu parer, té una gran vigència com a punt de partença, per bé que certament descurada o no ben explicada. Matèria a considerar com a Introducció a la psicologia dinàmica que al llarg d'una dècada

vaig impartir al Màster que dirigia la Dra. Maria Vives Gomila a la Universitat de Barcelona. Freud va anar avançant, i sempre obert... Cal rellegir, aprofundir i ampliar certs articles (1).

EL TÍTOL

Convé començar per la traducció del títol per tal que l'imaginari no vagi massa lluny. Bauzá ens diu:

“El término que abre el título Jenseits, habitualmente traducido erróneamente como “Más allá” es único en la obra de Freud, no sólo como término, sino por el uso del mismo. Designa más bien, lo que está situado del otro lado, en la otra cara (auf der andere Seite), o incluso otro aspecto del principio de placer. Se trata pues aquí de algo situado del otro lado del “principio de placer”, que se supone hasta este momento el principio rector de la psique inconsciente. Se trata de una imagen espacial, que sugiere el movimiento de franquear un borde, una frontera, una línea de proximidad para llevar del otro lado, más allá, si se quiere, pero en este sentido, más o menos indeterminado por el momento. Aquí Freud promueve una metáfora de deslocalización en el plano metapsicológico. Lo que se da a pensar es ese algo situable del otro lado, detrás del borde, del principio de placer (Lustprinzip), como quien dice en la otra orilla.(p.1/43)”

Aquesta traducció del títol queda corroborada per Laplanche al pròleg del llibre esmentat en LECTURES. I com és lògic dona a pensar i a dialogar. El “·més enllà” ressona a l'altra realitat, però no és el cas de Freud. Però això no tanca, queda oberta la qüestió en la reflexió de la persona lectora.

SELECCIÓ DE TEXTOS

He usat la traducció de Bauzá, com he indicat abans, per treure alguns textos. Certament que Freud no parla d'anar més enllà o transcendir, sinó que hi ha un altre costat. Com si fos una moneda. Plaer amb desplaer. O la vida en una cara i a l'altra la mort. Les pulsions, existeixen? No és precís la ciència per demostrar-ho. Cal només mirar la situació nostra actual amb la invasió pandèmica. El quèdlibet podria ser: *Tot acaba amb la mort biològica? És l'única mort? La vida només és biologia?* El camp roman ben obert. I aquí podria entrar el “més enllà” humà

més que el religiós. No “l'altra “ vida, sinó “una altra vida”. La psicologia profunda pot dir i molt i aquest dir continuat per la psicologia transpersonal. Tot un procés on les variables s'ajunten sense confondre's.

Només he escollit alguns textos per donar peu a una reflexionar personal compartida. Hi entren molt de supòsits o creences i aquestes de tota mena. Àdhuc la ciència esdevé una creença molt subtil malgrat la negació que no és una creença. La paraula “creença” no és només un terme de l'àmbit religiós, sinó també polític, econòmic i científic. Avui en dia, se'n fa molt d'ús.

Ens diu Freud:

Por otra parte, estaríamos dispuestos a aceptar la precedencia de una teoría, filosófica o psicológica, que supiera explicarnos la significación de las sensaciones de placer y displacer, tan imperativas para nosotros. Por desdicha, sobre este punto no hemos encontrado nada utilizable. Es el ámbito más oscuro e inaccesible de la vida anímica y, puesto que no podemos evitar referirnos a él, yo creo que en primera instancia la hipótesis más laxa que adoptemos será la mejor” (5/43).

Freud no trobava, però ha passat un segle i hi ha altres explicacions. La mort biològica és necessària per a la supervivència de totes les espècies, però la vida no es redueix només a la dimensió biològica. O com afirma: *Si nos es lícito admitir como experiencia sin excepciones que todo lo vivo muere, regresa a lo inorgánico, por razones internas, no podemos decir otra cosa que esto: La meta de toda vida es la muerte (Das Ziel alles Lebens ist der Tod); y, retrospectivamente: Lo inanimado estuvo ahí antes que lo vivo [animado] (Das Leblose war früher da als das Lebende) (26/43).*

I cal tenir en compte aquest pensament de Freud on hi entren les creences o supòsits que fa que prenguem una vida o una altra segons una creença. I remarco que les ciències, la seva epistemologia, és també una creença. Cal a debatre-ho. Freud expressa: *A muchos de nosotros quizá nos resulte difícil renunciar a la creencia de que en el ser humano habita una pulsión de perfeccionamiento que lo ha llevado hasta su actual nivel de rendimiento espiritual y de sublimación ética, y que, es*

lícito esperarlo, velará por la transformación del hombre en superhombre. Sólo que yo no creo en una pulsión interior de esa índole, y no veo ningún camino que permitiría preservar esa consoladora ilusión. Me parece que la evolución que ha tenido hasta hoy el ser humano no precisa de una explicación diversa que la de los animales, y el infatigable esfuerzo que se observa en una minoría de individuos humanos hacia un mayor perfeccionamiento puede comprenderse sin violencia como resultado de la represión de las pulsiones (als Folge der Triebverdrängung), sobre la cual se edifica lo más valioso que hay en la cultura humana.(29/43).

El reduccionisme freudià és molt important perquè tanca noves sortides, en aquests moments. Ell s'empara amb autors del seu moment i autors de vanguardia. Aspecte a elogiar i que cal que nosaltres seguim el seu esperit crític i d'avantguarda. Avui dia ja no és només la biologia, cosa que per Freud ho va ser: *Por eso debemos acudir sin falta a la ciencia biológica para someter a examen esta creencia.(30/43,).* Avui hi ha altres matèries com la física quàntica, la teoria de la relativitat, el sistema de complexitat i d'altres teories. Diria no únicament hem de treballar una interdisciplinarietat sinó també una transdisciplinarietat. El camp és ample perquè ho és la realitat de l'Ésser Humà en els seus diferents nivells de consciència, que la ciència pot constatar en imatges, però res més. Intenta descriure, però no comprendre.

També en aquest aprofundiment, Freud ens afirma: *Nos es lícito considerar el estudio del sueño como la vía más segura y confiable para explorar los procesos anímicos profundos.(10/43)* i sabem que aquesta dimensió ha ajudat i ajuda molt a comprendre, segons la lectura que es faci, la pregonesa de la vida de tot ésser humà. I cal recórrer a d'altres formes de lectura dels somnis, com per exemple, la junguiana entre d'altres.

I Freud recorda: *Veinticinco años de trabajo intenso han hecho que las metas inmediatas de la técnica psicoanalítica sean hoy por entero diversas que al empezar. En aquella época, el médico dedicado al análisis (der analysierende Artz) no podía tener otra aspiración que la de colegir, reconstruir y comunicar en el momento oportuno lo inconsciente oculto para el enfermo.*

El psicoanálisis era sobre todo un arte de interpretación (eine Deutungskunst). Pero como así no respondía a la demanda terapéutica, enseguida se planteó otro propósito inmediato: instar al enfermo a corroborar la construcción mediante su propio recuerdo. A raíz de este empeño, el centro de gravedad recayó en las resistencias de aquel; el arte consistía ahora en descubrirlas en el plazo más breve posible, en mostrárselas y, por medio de la influencia humana (ihn durch menschliche Beeinflussung) (este era el lugar de la sugestión, que actuaba como «transferencia»), moverlo a que las resignase.(13/43)

I unes ratlles més endavant, sense perdre el context, afirma: *Eliminamos esta oscuridad poniendo en oposición, no lo consciente y lo inconsciente, sino el Yo coherente (das zusammenhängende Ich) y lo reprimido (das Verdrängte). Es que sin duda también en el interior del Yo es mucho lo inconsciente: justamente lo que puede llamarse el «núcleo del Yo» (den Kern des Ichs); abarcamos sólo una pequeña parte de eso con el nombre de preconscious¹. Tras sustituir así una terminología meramente descriptiva por una sistemática o dinámica, podemos decir que la resistencia del analizado parte de su Yo(14/43)*

La subjectivitat va prenent més terreny i el gran paper del “jo” o “ego”, que de passada recordo que cal aprofundir aquesta instància de l’aparell psíquic en contraposició a certes teories, vàlides, però en un altre context. Esmento, com a informació els posicionaments de Ken Wilber (2) i de Michael Whasburn (3) junt amb la discussió que proposa Gimeno-Bayón (4). Entenc que el “jo” o l’ego” li toca decidir junt amb tot aquest món inconscient, que mai coneixerem del tot i que empeny i impregna les decisions que creiem lliures. O ho poden fer les neurociències? El prefix “neuro” posat a molts substantius. Doncs les arrels de l’ego no són només individuals o tribals sinó també col·lectives i en camí kòsmic: la pols estel·lar (5). Cal en aquest camí tenir en compte a Stan Grof (6) junt amb Manuel Almendro (7). Com també la gran aportació de Carlos Domínguez Morano (8), llibre que acaba de sortir amb una gran visió del panorama. Tot això em porta a considerar que cal fer un bon estudi de l’ego que es

podria denominar: *Egodicea*. És la dificultat que es presenta, tant en català com en castellà, als diversos nivells del “jo/yo”. En el terreny popular, del carrer i en certs àmbits professionals no es té clar què vol dir “ego” ni la pregonesa del “jo”. I indico, probablement, també en certes escoles psiquistes. En ambdues llengües l’ego/jo o Jo/Yo té ressonàncies diferents. I així sentim a dir: el jo superficial o el jo profund.

Anem avançant. Freud té grans idees que convé continuar “obrint-les” perquè hi ha la base experiencial, i amb la gosadia de Freud. Trobem al capítol VI de l’article la bifurcació important:

Pues bien; de pronto nos enfrentamos con este problema: Si también las pulsiones de autoconservación son de naturaleza libidinosa, acaso no tengamos otras pulsiones que las libidinosas. Al menos, no se ven otras. Pero entonces es preciso dar la razón a los críticos que desde el comienzo sospecharon que el psicoanálisis lo explicaba todo por la sexualidad, o a los innovadores como Jung (9), quien no ha mucho se resolvió a usar «libido» con la acepción de «fuerza pulsional» en general. ¿Acaso no es así? (36/43).

I ens diu a continuació:

Nuestra concepción fue desde el comienzo dualista, y lo es de manera todavía más tajante hoy, cuando hemos dejado de llamar a los opuestos pulsiones yoicas y pulsiones sexuales, para darles el nombre de pulsiones de vida y pulsiones de muerte. En cambio, la teoría de la libido de Jung es monista; el hecho de que llamara «libido» a su única fuerza pulsional tuvo que sembrar confusión, pero no debe influirnos más. Conjeturamos que en el interior del Yo actúan pulsiones diversas de las de autoconservación libidinosas; sólo que deberíamos poder indicarlas. Es de lamentar que nos resulte hartamente difícil hacerlo, por el atraso en que se encuentra el análisis del Yo.(36/43)

I prossegueix a part d’ aquestes raons:

Si es lícito hacer un supuesto así, se habría cumplido el requisito de indicar un ejemplo de pulsión de muerte (es verdad que desplazada [descentrada]). Sólo que esta concepción está alejadísima de toda evidencia, y produce una impresión directamente mística. Cae sobre nosotros la sospecha de que

habríamos buscado a toda costa un expediente para salir de un estado de gran perplejidad.(37/43)

I indica després:

Es verdad que hallamos una hipótesis así en un lugar completamente distinto, pero ella es de naturaleza tan fantástica - por cierto, más un mito que una explicación científica- que no me atrevería a mencionarla si no llenara justamente una condición cuyo cumplimiento anhelamos. Esa hipótesis deriva una pulsión de la necesidad de restablecer un estado anterior (39/43)

I acaba dient:

No, empero, sin agregar algunas palabras de reflexión crítica. Podría preguntárseme si yo mismo estoy convencido de las hipótesis desarrolladas aquí, y hasta dónde lo estoy. Mi respuesta sería: ni yo mismo estoy convencido, ni pido a los demás que crean en ellas. Me parece que nada tiene que hacer aquí el factor afectivo del convencimiento. Es plenamente lícito entregarse a una argumentación, perseguirla hasta donde lleve, sólo por curiosidad científica o, si se quiere, como un advocatus diaboli que no por eso ha entregado su alma al diablo. No desconozco que el tercer paso de la teoría de las pulsiones, este que emprendo aquí, no puede reclamar la misma certeza que los dos anteriores, a saber, la ampliación del concepto de sexualidad y la tesis del narcisismo(40/43).

I ens dona les pistes que ell no segueix:

Para tales trabajos, no confío mucho en la llamada intuición; lo que de ella he visto, me parece más bien el logro de una cierta imparcialidad del intelecto. Sólo que, por desgracia, rara vez se es imparcial cuando se trata de las cosas últimas, de los grandes problemas de la ciencia y de la vida. Creo que cada cual está dominado por preferencias hondamente arraigadas en su interioridad, que, sin que se lo advierta, son las que se ponen en acción cuando se especula. Habiendo razones tan buenas para la desconfianza, no se puede adoptar sino una fría benevolencia hacia los resultados del propio esfuerzo conceptual. Sólo me apresuro a agregar que semejante autocrítica en modo alguno obliga a una particular tolerancia hacia las opiniones divergentes. Se puede refutar

intransigentement teorías que resultan contradichas desde los primeros pasos que uno da en el análisis de la observación, y a pesar de ello se puede saber que la corrección de las que uno mismo sustenta es sólo provisional. (40/43)

Quanta matèria ens dona un escrit de fa cent anys, però d'això fa un segle. És d'admirar la gran penetració intuïtiva freudiana. Aquesta és l'heretatge. Freud superat, sí, però ni marginat ni anul·lat. De plena vigència. La gran ment científica de Freud, fortament indagadora com investigadora i sempre a la recerca de la veritat, ens dona l'exemple:

Pero debemos ser pacientes y esperar que la investigación cuente con otros medios y tenga otras oportunidades. También hay que estar preparados para abandonar un camino que se siguió por un tiempo, si no parece llevar a nada bueno. Sólo los creyentes que piden a la ciencia un sustituto del catecismo abandonado reprocharán al investigador que remodele o aun rehaga sus puntos de vista. En cuanto a lo demás, un poeta (Rückert) nos consuela por la lentitud con que progresa nuestro conocimiento científico:

*«Lo que no puede tomarse al vuelo
hay que alcanzarlo cojeando.*

.....

La Escritura dice: cojear no es pecado»(43/43).

Freud tenia un bon i profund coneixement de la Bíblia, base d'un paradigma cultural que va desapareixent : el judeocristià o reduint-se. (10). Freud, com he indicat i tots ben bé sabem, un fill de la seva època. Però cal recordar que *“un text sense context és un pretext”*.

CONSIDERACIONS FINALS:

Freud sempre ha estat partidari del mètode inductiu, aspecte molt actual i imprescindible. Els conceptes i els mapes no existeixen, són productes de la ment, ben muntats, però no en podem prescindir. Ens calen. I aleshores no “un més enllà” sinó una altra forma del “més ençà” o de l'altra cara. Així i tot,

Sigmund Freud el mes d'agost del 1938 va deixar escrit: *Mística, la oscura autopercepció del reino exterior al Yo, del Ello*” (Sigmund Freud. Obras completas. Vol.XXIII, p.302). Freud era un jueu, no creient en les formes, però d'alta pregonesa humana. Al darrer moment deixa una porta oberta: “més enllà”, què vol dir? Certament, avui, segle XXI, no una altra vida en un altre món.

Feta aquesta recopilació d'alguns fragments d'aquest article del 1920, és veure, segons la meva observació, que Freud no tanca. Ell es fill de la ment materialista i cartesiana (11). Ernest Jones no li va permetre desviar-se. Així i tot, i no massa ben vist, va tenir com amestat personal i íntima a Oskar Pfister, teòleg protestant i psicoanalista, membre sempre de la Societat Suïssa freudiana. No va estar al costat de Jung i va ser fidel al seu amic Freud. Des d'un principi hi va haver diàleg de psicoanàlisi i teologia (12). I va ser aquest psicoanalista-teòleg suís que al llibre: *El futur d'una il·lusió* (1927) li va respondre críticament amb *La il·lusió d'un futur*, (1928) del qual no hi ha encara traducció al castellà. Aquests dos junt amb *El malestar dins la cultura* (1930) que va ser la contrarresposta, formen una trilogia de ple debat actual, que a casa nostra, no té massa ressò. Sí, a França: la psicoanàlisi i la religió. Avui podríem dir: psicoanàlisi i interioritat.

Com a dada significativa tenim que la majoria dels fundadors o emprenedors de la psicologia transpersonal són psicoanalistes o venen d'aquest àmbit. Al meu entendre la concepció freudiana de l'aparell psíquic tant de les estàncies com de les instàncies és molt vàlid com a punt de partença per abraçar, copsar, acotxar tot ésser humà obert a comprendre la identitat del seu “ego” per a ser conscient de la seva totalitat.

Per això m'atreveixo a indicar que l'antropologia ha de tenir en compte que l'Ésser humà, i això no passa de ser un mapa, és **Energia física.biològica dins un context social** (corporalitzada, per tant culturalitzada) on **la psique** (aquesta realitat no tangible, però qualificable i en part constatada quantitativament) té un desenvolupament o **esbadellament en espiral de nivells consciencials diferents**. Això és empíric, constatable, inductiu. És una dada antropològica, no una creença. Per això la psicologia

o les psicologies no ho poden ignorar sinó tot el contrari: Considerar-ho. I això entra de ple en la psicologia profunda (terme usat també per Freud). Aquesta dada manifestada en diferents escoles... que cal que deixin de ser regnes de Taifa per anar fent un interdiàleg dels mapes psiquistes o teories psíquiques amb una mirada transdisciplinarietat. Queda molt a fer i cal fer-ho: Unitat sí, però no uniformitat. Respectar les diferències per no caure en reductes que poden esdevenir, i esdevenen, reduccionismes.

Fa un segle...és a dir, cent anys.... Freud, Jung amb d'altres dissidents ampliaven la cartografia psíquica i arribant avui en dia a Grof, Blin, Almendro on és més ampliada. És a dir: Inici i actualitat és una línia discontinua i continua.

El 5 d'abril de 2019 va haver per primera vegada a la Universitat Complutense de Madrid la primera jornada de Psicologia y Espiritualidad (12). Aforament de gom a gom. O al desembre del 2019 el XXè congrés internacional de psicologia transpersonal a Dourdan (Paris) amb el títol: *Ésser humà en un món en transició* amb més d'una vintena de nacionalitats. Ambdós esdeveniments en cua d'espera. I fa poc temps, el 26 de setembre a Barcelona: *Les II jornades de diàleg entre medicina i abordatge espiritual de les addiccions* malgrat el Covid-19. Vaig estar-hi present. I a Dourdan (Paris) (7 i 8 de desembre, però traspassades al mes de maig 14-16) hi haurà una sessió de respiració holotròpica junt a un homenatge en persona a Stan Grof com a fundador d' aquest mètode i havent ampliat la cartografia de la psique (14). I a casa nostra tenim la taleia de l'Institut de Psicologia Transpersonal de Barcelona (IPTB), dirigit per Magda Solé i Jaume Mestres com El Centre Oxígame a Barcelona, conduit per Manuel Almendro. He esmentat aquests llocs perquè els conec personalment. N'hi ha molt més a nivell nacional, estatal i mundial. Cal entrar a la nova enciclopèdia internètica i goglear.

Per tant, podem copsar "més enllà de", no metafísicament ni religiosament, sinó humanament o "més ençà de o l'altra cara". Una altra forma de vida és possible perquè el més enllà físic o històric no existeix, però sí una dimensió present ja ara, com a dada antropològica constatada. Caldria que totes les escoles

psiquistes tinguin en compte la realitat holística de tot ésser humà. Cal tenir sempre en compte en primer lloc el territori per després fer un mapa. Aquí entraria, com a epistemologia, la metàfora de la margarida: Cada pètal que connecta amb la realitat, hi connecta en una petita part que mai ha de generalitzar sinó cau en reduccionisme. Ho tinc explicat en un llibre (15). El gran valor del món psiquista és que té en compte: el cas per cas. És la gran herència freudiana. Així i tot, la relació terapèutica està en funció de la capacitat i personalitat del psiquista: *Nemo dat quod non habet*, és a dir: *Ningú dona allò que no té*. Entenc que per aquí va la psicoanàlisi relacional (16), conferència que Coderch farà com a tancament de les VI Jornadas de psicoanálisis relacional, el 24 d'octubre a Barcelona: “*En torno a la Ética y Trascendencia en Psicoanálisis, el deseo que siempre es deseo*”.

Crec que l'article del 1920 pot ser una fita o indicador del camí per a considerar en aquest nou paradigma emergent on les religions amb les seves doctrines ni les ideologies laiques o polítiques, ambdues basades en creences, ja no tenen el monopoli total, però sí que la interioritat, l'espiritualitat o la qualitat humana profunda està reclamant ser atesa com la inquietud de recerca de tot ésser humà. Tot el que és humà no ha de ser aliè a la psicologia profunda, dinàmica i que la psicologia transpersonal contempla, doncs és la seva raó de ser.

Què em diem els psiquistes? Continuaran algunes escoles psiquistes negant la dimensió de pregonesa manifestada a vegades amb símptomes psicòtics o d'altres? Cal tenir en compte l'Holotropisme i abandonar l'Hiletropisme.

Freud en escriure a quest article tenia 64 anys...i encara va considerar moltes altres coses....Un cap clar fins el moment de la seva pròpia decisió a morir: L'eutanàsia, que no és suïcidi sinó autocidi. El primer no estima la vida, el segon estima la vida i per això busca una “eu-tanàsia” (bona mort).

Gràcies per haver arribat fins aquí. Un senzill homenatge a Sigmund Freud en celebrar el centenari d'aquest article. Confiam que en vindran d'altres per tal d'enriquir i donar paraules al nou paradigma emergent on *l'Esser Humà està en transició* en una situació holística, no individualista (17) on el principi de realitat

gestionat per un ego, gestor de la vida però no propietari (18), la paraula del qual ha de ser analitzada i discernida a causa de la seva ambigüitat per la psicologia profunda arribant a la psicologia transpersonal (19).

BILIOGRAFIA INDICADA:

- (0) FREUD. Obras completas. Vols XV i XVI. Amorrortu, 2001.
- (1) FREUD, S. Esquema del psicoanàlisis y otros escritos de doctrina psicoanalítica. Alianza editorial, 2006.
- (2) WILBER, Ken. La religión del futuro. Kairós, 2017.
- (3) WASHBURN, Michael. El ego y el fundamento dinámico. Kairós, 1997.
- (4) GIMENO-BAYÓN, Ana. Psicología transpersonal: Una visión personal. Ed. Instituto E.Fromm, 2005.
- (5) DEL ROSARIO, David. El libro que el cerebro no quiere leer. Urano, 2019.
- (6) GROF, Stan. La psicología del futuro. Kairós, 2000.
- (7) ALMENDRO, M. Psicología y Psicoterapia transpersonal. Kairós, 1995.
El laberinto de la Ayahuasca. Kairós, 2018.
- (8) DOMÍNGUEZ, C. Mística y psicoanálisis. El lugar del “Otro” en los místicos de Occidente. Trotta, 2020
- (9) L’editorial SIRENA DE LOS VIENTOS de Madrid publica seguint el pensament de Jung: Colección Despertar conciencia (Psicología profunda/religiòn).
- (10) SENIOR, J. La muerte de la cultura cristiana. Madrid, 2018. (Original, 1978 en anglès).
O VAN DE POL, W.H. El final del cristianismo convencional. Buenos Aires, 1969. (Original, 1967 en holandés).
RAGUER, Hilari. Requiem por la cristiandad. Atalaya, 2006.
- (11) TART, Charles. El fin del materialismo. Kairos, 2009)
- (12) DOMINGUEZ, C. Psicoanálisis y religión, diálogo interminable. Sigmund Freud y Oskar Pfister. Trotta, 2000.
- (13) PRIETO, J.M (coord). Psicología, Meditación y espiritualidad. Eos, 2020.
- (14) GROF, S. La respiración holotrópica. Un nuevo enfoque a la autoexploración y a la terapia. La liebre de marzo, 2011.
- (15) PATUEL, J. Sentiment de culpa/perdó. Obrir el tercer ull. Argentona, 2008.
- (16) CODERCH, J. La relación paciente-terapeuta. Paidós, 2001.
Apuntes en Psicoanálisis relacional, Nuevos campos de exploración en el psicoanálisis, Madrid, 2014. I d’altres.

- (17) GROF, S. La psicología transpersonal. Nacimiento, muerte y trascendencia en psicoterapia. Kairós, 1985.
- (18) CORBÍ, M. Hacia una espiritualidad laica. Herder, 2007.
- (19) PATUEL, J. El mapa no es el territorio. Mi viaje hacia la consciencia transpersonal. Madrid, 2018.

Jaume PATUEL PUIG (1935).

Pedapsicogog. Psicoanalista.

Llic. en teologia i psicologia.

Professor de la Fundació Vidal i Barraquer (Barcelona)

Professor de la Formació Permanent al Centre Borja, jesuïtes, de Sant Cugat del Vallès.

Dirigeix alguns seminaris a l'Associació Catalana de Psicoteràpia Psicoanalítica (ACPP).

Membre de l'ACPP i de la FEP.

Psicòleg, col. 487.

Consulta Privada a Mataró.

Col.laborador de la revista "VALORS" (de Mataró) i

"ACTUALIDAD BIBLIOGRÁFICA" (jesuïtes).

jpatuel@copc.cat

Te. 626 96 50 12